

ספרות עברית וכללית

לעולים חדשים

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק ראשון: רומאן ונובלה
פרק שני: דרמה
פרק שלישי: סיפור קצר
פרק רביעי: שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת לאה גולדברג)
- הפרק הראשון (רומאן ונובלה — 32 נקודות) הוא **חובה**.
משלושת הפרקים: השני, השלישי והרביעי יש לבחור בשני פרקים, ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק — 34 נקודות).
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) מילון עברי-לועזי / לועזי-עברי
(2) רשימת יצירות
- ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
(2) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
(3) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – רומאן ונובלה

שים לב: פרק זה הוא חובה.
ענה על אחת מן השאלות 1-3 (32 נקודות).

שים לב: על השאלות 1-2 אפשר לענות גם על פי הרומאן "1984" מאת ג'ורג' אורוול.

1. תאר מערכת יחסים מרכזית ברומאן או בנובלה שלמדת, והסבר את הקשיים במערכת היחסים הזאת.
2. מה מאפיין את החברה המתוארת בעלילה של הרומאן או הנובלה שלמדת? הסבר את התפקיד של החברה בבניית המשמעות של הרומאן או הנובלה.
3. 1984 / ג'ורג' אורוול
ברומאן זה מתואר ניסיון להיאבק במשטר טוטליטרי באמצעות אהבה. הסבר והדגם קביעה זו.

פרק שני – דרמה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 4-9 (34 נקודות).

.4

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו", "רומיאו ויוליה"

הטרגדיה מתארת את סיפור נפילתו של הגיבור הטרגי.

א. תאר את תהליך הנפילה של הגיבור בטרגדיה שלמדת, והסבר מה גרם לה. (22 נקודות)

ב. לדעתך, מה אפשר ללמוד מסיפורו של הגיבור הטרגי על חיי האדם? הסבר והדגם את דבריך. (12 נקודות)

.5

אנטיגונה / סופוקלס

תאר את הקונפליקט המרכזי בטרגדיה "אנטיגונה", והסבר כיצד נפתר קונפליקט זה.

לדעתך, האם יש מנצח בקונפליקט הזה? הסבר והדגם את דבריך.

.6

אדיפוס המלך / סופוקלס

בטרגדיה "אדיפוס המלך" יש יסודות המאפיינים ספרי בלשים (חקירה, ליקוט רמזים, רצון לחשוף את הפושע ולפענח תעלומה, סיום מפתיע).

כיצד יסודות אלה באים לידי ביטוי בטרגדיה זו? הסבר את תרומתם לבניית משמעות הטרגדיה.

.7

טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו", "רומיאו ויוליה"תאר שתי נקודות מִפְּנֵה בטרגדיה של שקספיר שלמדת. כתוב מדוע לדעתך הן נקודות מפנה, והסבר את תרומתן להנעת העלילה ולאפיון הדמויות.מחזה מודרני (מן המאה ה־19 או מן המאה ה־20)

.8

תאר דמות של אישה במחזה המודרני שלמדת, והסבר מה אפשר ללמוד על דמות זו ועל החברה הסובבת אותה מן הקשרים שלה עם גברים במחזה.

.9

במחזות רבים באה לידי ביטוי ביקורת על התנהגות אנושית או על החברה המתוארת במחזה. מהי הביקורת במחזה שלמדת? הסבר והדגם את דבריך.

פרק שלישי – סיפור קצר

אם בחרת בפרק זה, ענה על שתיים מן השאלות 10-12 (לכל שאלה – 17 נקודות).
שים לב: על שאלות 10-11 אין לענות על פי הסיפור "חלום בדמי כבוד" מאת גרמאו מנגיסטו.

10. לרבים מן הפרטים המוזכרים בסיפור קצר יש משמעות סמלית מלבד המשמעות הגלויה שלהם.
הצג מסיפור קצר שלמדת שני פרטים שיש להם משמעות סמלית, והסבר את תרומתם לאפיון הדמויות ולבניית משמעות הסיפור.
11. **א.** תאר את הקשיים של דמות מרכזית בסיפור קצר שלמדת, והסבר מה גרם לקשיים אלה. (11 נקודות)
ב. האם הדמות הצליחה להתגבר על הקשיים שכתבת עליהם בסעיף א? הסבר והדגם את דבריך. (6 נקודות)
12. חלום בדמי כבוד / גרמאו מנגיסטו
בסיום הסיפור המחבר אומר שעדיף להשלים עם המציאות ולא לחיות בחלום.
הסבר והדגם כיצד אמירה זו מתקשרת לעלילת הסיפור.

פרק רביעי – שירה

אם בחרת בפרק זה, ענה על שתיים מן השאלות 13-22 (לכל שאלה – 17 נקודות).

שירת ימי הביניים

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לבי במזרח / יהודה הלוי

לבי במזרח ואנכי בסוף מערב – / איך אטעמה את אשר אכל ואיך יערב?
איכה אשלים נדרי ואסרי, בעוד / ציון ברחל אדום ואני בכבל ערב?
יכל בעיני עזב כל טוב ספרד, כמו / יקר בעיני ראות עפרות דביר נחרב!

פרש את הבית האחרון בשיר, והסבר את הקשר שלו לשיר כולו.

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

יפה נוף / יהודה הלוי

יפה נוף, משוש תבל, קריה למלך רב, / לך נכספה נפשי מפאתי מערב!
המון רחמי נכמר כי אזכרה קדם, / כבודך אשר גלה וננה אשר חרב.
ומי יתגני על כנפי נשרים, עד / ארוה בדמעותי עפרך ויתערב!
דרשתיה, ואם מלכך אין בך ואם במקום / צרי גלעדך – נחש שרף וגם עקרב.
הלא את אבניך אחוגו ואשקם / וטעם רגביך לפי מדבש יערב!

על פי שיר זה, מה המשורר מבקש, ומה הם הקשיים העומדים בדרכו? הסבר והדגם את דבריך.

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הבא מבול / יהודה הלוי

הבא מבול ושם תבל חרבה? / ואין לראות פני ארץ חרבה,
ואין אדם ואין חיה ואין עוף – / הסף הכל ושכבו מעצבה?
ובראות הר ושוחה לי מנוחה, / וארץ הערבה לי ערבה.
ואשגיח לכל עבר – ואין כל, / אבל מים ושמים ותבה,
ולויתן בהתיחו מצולה, / ואחשב כי תהום יחשב לשיבה.
ולב הים יכחש באניה, / כאלו היא ביד הים גנבה!
ויס יזעף – ונפשי תעלז, כי / אלי מקדש אלהיה קרבה.

על פי שיר זה, מה המשורר מבקש, ומה הם הקשיים העומדים בדרכו? הסבר והדגם את דבריך.

שירת ביאליק

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הַכְּנִיסִינִי תַּחַת כְּנָפֶךָ / חיים נחמן ביאליק

הַכְּנִיסִינִי תַּחַת כְּנָפֶךָ,
וְהֵי לִי אִם וְאַחוֹת,
וְהִי חִיקְךָ מְקַלֵּט רֹאשִׁי,
קוֹרֵת־פְּלוֹתִי הַנְּדָחוֹת.

וּבָעֵת רַחֲמִים, בֵּין־הַשְּׁמָשׁוֹת,
שָׁחִי וְאַגַּל לָךְ סוּד יְסוּרִי:
אוֹמְרִים, יֵשׁ בְּעוֹלָם נְעוּרִים –
הֵיכָן נְעוּרִי?

וְעוֹד רַז אֶחָד לָךְ אֶתְּנֶדָה:
נִפְשִׁי נִשְׁרָפָה בְּלֹהָבָה;
אוֹמְרִים, אֶהְבֶּה יֵשׁ בְּעוֹלָם –
מֵה־זֹאת אֶהְבֶּה?

הַכּוֹכָבִים רָמוּ אוֹתִי,
הָיָה חֲלוּם – אָךְ גַּם הוּא עֶבֶר;
עֲתָה אֵין לִי כְּלוּם בְּעוֹלָם –
אֵין לִי דָבָר.

הַכְּנִיסִינִי תַּחַת כְּנָפֶךָ,
וְהֵי לִי אִם וְאַחוֹת,
וְהִי חִיקְךָ מְקַלֵּט רֹאשִׁי,
קוֹרֵת־פְּלוֹתִי הַנְּדָחוֹת.

בחר בשלוש מן החזרות בשיר, והסבר את תפקידן בעיצוב הרגשות של המשורר.

17. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

צפּרֶת / חיים נחמן ביאליק

בית 4 וְהִנֵּה נִקְלָעָה צַפֶּרֶת כְּפָרַח בְּקִצָּה שֶׁעַר מַחְלֶפֶתָּהּ הַמְּפֹזָה עַל־הַמַּחְגָּרֶת, וְכִמוֹ רִמְזָה לִי: בְּחוּר, קוֹם שְׂקֵה־לָּהּ, וְדָמָה אֵלַי הַצַּפֶּרֶת! אוּלֵם אֶת – הַהֲרֹגְשֵׁת בַּצַּפֶּרֶת וְכִי? הַהֲרֹגְשֵׁת, כִּי גַם־נִפְשִׁי נִתּוּנָה בְּשׁוּבִי, וּמִפְּרֹפֶרֶת וּתְלוּאָה, וּמִצַּפָּה לִישׁוּעָה בְּמַחְלֶפֶתָּהּ הַקְּלוּעָה?	בית 1 כָּל־הָעוֹלָם טוֹבֵעַ בָּאוֹר וּבְשִׁיר, אוֹצְרוֹת חַיִּים לֹא־שְׁעָרֵתִים מְסָבִיב מִתְרַחֲשִׁים, וּבִמְשָׁעֵל הַנִּמְתָּח בֵּין יַעַר וְנִיר שְׁנִינֹו הוֹלְכִים וּמַחֲשִׁים. אֲנֹו הוֹלְכִים וְהוֹלְכִים, לְשִׁבְלֵנוּ אֵין קֶץ, אֲפָפוּנוּ שְׂבָלִים, כְּתָרוֹנוּ צִפְרוֹת, וּבַחֲנִיתוֹת שְׁלִי־זָהָב יִפְגְּעֵנוּ כָּל־עֵץ וּבְצִאָלִי צִמְרוֹת.
בית 5 וּבְעֵינַיִךְ שׁוּב אֲצִיץ וְאַבְקֵשׁ שָׁם תְּשׁוּבָה – וּכְבִּתְחִלָּה הֵן צְנוּעוֹת, שְׁתֵּי יוֹגֵי הַחֹן; מֵה־לִּי צְנִיעוֹת עֵינַיִךְ – וּמַחְלֶפֶתָּהּ מְשׁוּבָה, הִיא אוֹמֶרֶת לִי: הֵן! מִהָרִי, מִהָרִי, אַחוּתִי, נְבוּאָה הִיעֲרָה, תַּחַת חֶפֶת אֲשָׁרִיו לָךְ כָּל־נִפְשִׁי אֶפִיקָה, וְאֶת־כָּל־אַהֲבָתִי הַתְּלוּיָה בְּשַׁעֲרָה נִמִּית שְׁנִינֹו בְּנִשְׁיָקָה.	בית 2 הַדְּמוּת כְּרוֹב אִם עַב קָלָה בְּרוּם עוֹלָם רִפְרָפָה? אָךְ גַּם־הִיא חִישׁ הַפְּלִיגָה לַמְּדִינַת הַיָּם – וְאֶת־הַרְהוּרִי הַטָּהוֹר כְּמוֹתָ וָרֵם נִשְׁאָה עִמָּה לְנִצָּח עַל־כֶּתֶפָהּ. וְשׁוֹב זֶהָר רָקִיעַ, וְשׁוֹב תְּכֵלֶת בְּלִי־סוֹף, אֶת הוֹלְכֶת בְּרֹאשׁ וְאֵין כְּרוֹךְ אַחֲרֶיהָ, וּבְקִמּוֹתֶיהָ הַמְּלֹאוֹת הַשְּׁתָרַע הַנוֹף, וְהַכֹּל בְּהִיר בּוֹ כְּמוֹ בְּעֵינַיִךְ.
בית 3 רָגַע אָחֶד לִי נְדָמָה: בֵּיעַר הֶלֶז, הַמֵּאֲפִיל וּמִשִּׁיב צָנָתוֹ עָלֵינוּ, גִּנּוּז מְטֻמָּן מִסִּתְרִים, הַמְּשָׁמֵר מֵאֶז וּמַעוֹלָם לְשְׁנִינוּ – פֶּתְאִם רַחֲפָה הַקָּמָה – וּמִפָּה אֱלִי־פָה עֶבֶר רֶטֶט קַרְנִים עַל־פְּנֵי הָאוֹקִיָּנוֹס. הוּ, מִי הַשְּׁלִיג עָלֵינוּ – וּבִשְׁפַע כָּזָה, חֵיל צִפְרוֹת לְבָנוֹת?	

תאר את הופעותיה של הציפורת בשיר, והסבר את תפקידה בעיצוב החוויה של המשורר.

18. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

עם דמדומי החמה / חיים נחמן ביאליק

בית 1	עם דמדומי החמה אלה החלון נא-גשי ועלי התרפקי, לפתי היטב צוארי, שימי ראשך על-ראשי – וכה עמי תדבקי.	בית 4	הם האיים הרחוקים, העולמות הגבהים זו בחלומות ראיוס; שעשוננו לגרים תחת כל-השמים, וחיינו – לגיהנם.
בית 2	ומחשקים ודבקים, אלה הזהר הנורא דומם נשא עינינו; ושלחנו לחפשי על-פני ימי האורה כל-ההורי לבנו.	בית 5	המה איי-הזהב זו צמאנו אליהם כאל ארץ מולדת; שכל-כוכבי הליל רמזו לנו עליהם באור קרן רועדת.
בית 3	והתנשאו למרום ביעף שוקק כיונים, ובמרחק יפליגו, יאבדו; ועל-פני רכסי ארגמן, אייזהר אדמונים, ביעף דומם ירדו.	בית 6	ועליהם נשארנו בלי-רע ועמית כשני פרחים בציה; כשני אבדים המבקשים אבדה עולמית על-פני ארץ נכריה.

אילו רגשות באים לידי ביטוי בשתי השורות המסיימות את השיר, ומה גורם לאוהבים להרגיש רגשות אלה?
הסבר והדגם את דבריך.

שירת לאה גולדברג

19. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הָאֲמָנָם עוֹד יָבוֹאוּ יָמִים בְּסִלְיָהָ וּבְחֶסֶד / לאה גולדברג

הָאֲמָנָם עוֹד יָבוֹאוּ יָמִים בְּסִלְיָהָ וּבְחֶסֶד,
וְתִלְכִי בְשׂוּדָה, וְתִלְכִי בּוֹ כְּהֶלֶךְ הַתָּם,
וּמַחְשׁוֹף כְּפִי־גִלְגָל יִלְטֹף בְּעֲלִי הָאֶסְפָּסָת,
אוֹ שְׁלִפְי־שִׁבְלִים יִדְקְרוּ וְתִמְתֵּק דְּמִירָתָם.

אוֹ מָטָר יִשְׁיֶגֶךְ בְּעֵדַת טְפוֹתָיו הַדּוֹפְקָת
עַל כְּתִפִּיָּהּ, חֲזוֹף, צוֹאֲרוֹף, וְרֹאשׁוֹ רֵעֵנּוּ.
וְתִלְכִי בְשׂוּדָה הָרֵטֵב וְיָרֵחַב בְּךָ הַשֶּׁקֶט
כְּאוֹר בְּשׁוּלֵי הָעֵנָן.

וְנִשְׁמָתְךָ אֶת רִיחוֹ שֶׁל הַתֵּלָם נָשֵׁם וְרֹגֶעַ,
וְרֹאֵת אֶת הַשֶּׁמֶשׁ בְּרֹאֵי־הַשְּׁלִילִית הַזֶּהָב,
וּפְשׁוּטִים הַדְּבָרִים וְחַיִּים, וּמִתָּר בָּם לִנְגֹעַ,
וּמִתָּר, וּמִתָּר לְאַהֵב.

אֶת תִּלְכִי בְשׂוּדָה. לְבַדְךָ. לֹא נִצְרַבְת בְּלֶהֱט
הַשְּׂרָפוֹת, בְּדַרְכִּים שְׁסֻמּוֹ מְאִימָה וּמִדָּם.
וּבִישָׁר־לִבְּךָ שׁוֹב תִּהְיִי עֲנוּה וְנִכְנָעוּת
כְּאֶחָד הַדְּשָׁאִים, כְּאֶחָד הָאֲדָם.

המשוררת מקווה שיבואו ימים רגועים בלי מלחמה.

כיצד הימים שיבואו מתוארים בשיר? הסבר והדגם את דבריך.

20. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אָרֹן / לאה גולדברג

כָּאֵן לֹא אֲשַׁמֵּעַ אֶת קוֹל הַקּוֹקֵיָה.
כָּאֵן לֹא יִחַבֵּשׁ הָעֵץ מִצְנֻפֶת שְׁלֵג,
אָבֵל בְּצֵל הָאֲרָנִים הָאֵלֶּה
כָּל יְלָדוֹתַי שֶׁקָּמָה לְתַחֲרָהּ.

צִלְצוֹל הַמַּחֲטִיטִים: הִיָּה הִיָּה ---
אֶקְרָא מוֹלָדָת לְמַרְחֲבֵה־שְׁלֵג,
לְקַרֵּחַ יִרְקָרֵק כּוֹבֵל־הַפֶּלֶג,
לְלִשׁוֹן הַשִּׁיר בְּאֶרֶץ נִכְרִיָּה.

אוֹלֵי רֶק צִפְרֵי־מָסַע יוֹדְעוֹת -
כְּשֶׁהֵן תְּלוּיוֹת בֵּין אֶרֶץ וְשָׁמַיִם -
אֵת זֶה הַכָּאֵב שֶׁל שְׁתֵּי הַמוֹלָדוֹת.

אֶתְכֶם אֲנִי נִשְׁתַּלְתִּי פַעַמִּים,
אֶתְכֶם אֲנִי צִמַּחְתִּי, אֲרָנִים,
וְשָׁרְשֵׁי בְּשָׁנֵי נּוֹפִים שׁוֹנִים.

הסבר את התרומה של מוטיב הכפילות בשיר ("שתי המולדות", "נשתלתי פעמיים", "שני נופים שונים")
לעיצוב החוויה של המשוררת.

21. לפניך סונט ב מתוך מחזור הסונטים: "שירי אהבה מספר עתיק" מאת לאה גולדברג (המתחיל במילים "ולא היה בינינו אלא זהר"). קרא את הסונט, וענה על השאלה שאחריו.

ולא היה בינינו אלא זהר
ענו של השפמה ברחוב כפרי
ולבובו של גן בטרם פרי
בלבן תפרחתו יפת התאר.

ומה מאד צחקת באמרי
כי אל השחר הענג כורד
אקרב ואקטפנו למזכרת
ואשמרנו בין דפי ספרי.

את זרועך נשאת, התזכר?
והנידו את ענף תפוח,
ועל ראשי ירד מטר צחר.

מאחורי גבך הכפר נעור,
החלונות נצטלצלו עם רוח -
ולא היה בינינו אלא אור.

הסבר והדגם את התפקיד של תיאורי הטבע בשיר.

22. לפניך מחזור השירים "הסתכלות בדבורה". קרא את מחזור השירים, וענה על השאלה שאחריו.

הסתכלות בדבורה / לאה גולדברג

א	ב
בְּרֹבֵעַ חֲלוֹן מוֹאֵר –	בְּשֹׁמֶשׁ הַיָּא הַיָּתָה עֲלֶה זָהָב נוֹפֵל,
עַל שְׁמֵשָׁה, מִבְּחוּץ,	בְּפֶרֶחַ הַיָּתָה טֶפֶה שֶׁל דָּבֵשׁ אֶפֶל,
צִלְלִית שֶׁל דְּבוּרָה	וְאַגֵּל טַל בְּנַחִיל שֶׁל כּוֹכָבִים –
כִּמְעַט אֵין לְרֹאוֹת אֶת כְּנָפֶיהָ.	וּפֶה הַיָּא צֵל.
הַפּוֹכָה.	מֶלֶה אַחַת שֶׁל שִׁיר בְּנַחִיל הַמְצִלְצֵל,
גּוֹף צָר.	בְּשׁוֹרֵת רָצוֹן נִמְרָץ בְּתוֹךְ שָׂרֵב עֲצֵל,
שֶׁשׁ רְגָלִים דְּקוֹת –	תְּנוּעַת הָאוֹר בְּאֶפֶר דְּמִדּוּמִים –
בְּגִלּוֹי עִירִם,	וּפֶה הַיָּא צֵל.
בְּאִיּוֹם מְכַעַר	
זוֹחֶלֶת דְּבוּרָה.	ג
אֵיךְ נִכְתִּיר אוֹתָהּ בְּדִבְרֵי שִׁירָה?	מִדְּבִשֶׁךְ? מִי יִזְכֹּר אֶת דְּבִשֶׁךְ?
אֵיךְ נָשִׁיר וּמָה?	הוּא שֵׁם, הֶרְחֵק, בְּפִנְיָתָהּ.
יָבוֹא יֵלֵד קֶטֶן וַיֹּאמֶר:	כָּאֵן, בְּשֹׁמֶשָׁה מוֹאֲרָה, גּוֹפֶךְ, רֹאשֶׁךְ –
הַמְלִכָה עִירְמָה.	כֶּלֶךְ עֵקֶץ, שִׁנְאָה אֵין־אוֹנִים עֲלוּבָה וְעוֹרָתָה.
	הַפֶּחַד הוֹרֵג.
	הַשְּׁמֵרִי לְנִפְשֶׁךְ.

על פי שניים מן השירים (א-ג), הסבר את התרומה של הניגודים לבניית משמעות השירים. הדגם את דבריך.

בהצלחה!